

บันทึก ๑๖ ตอนนี มาจากการตีความหนังสือ [How Learning Works : Seven Research-Based Principles for Smart Teaching](#) ซึ่งผมเชื่อว่า ครู/อาจารย์ จะได้ประโยชน์มาก หากเข้าใจหลักการตามที่เสนอในหนังสือเล่มนี้ ตัวผมเองยังสนใจเพื่อเอามาใช้ปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองด้วย

ตอนที่ ๑๒ และ ๑๓ มาจากบทที่ 6 Why Do Student Development and Course Climate Matter for Student Learning? ซึ่งผมตีความว่าเป็นการมอง “การเรียนรู้” ของ นศ. จากมุมที่กว้างกว่า “การเรียนวิชา” เชื่อมโยงไปสู่ “การเรียนรู้ชีวิต” สู่คุณภาพในทุกๆ ด้าน และมองว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นศ. กับ นศ. และระหว่าง นศ. กับครุมีผลต่อการเรียนรู่มาก

ตอนที่ ๑๒ ว่าด้วยทฤษฎี ตอนที่ ๑๓ ว่าด้วยภาคปฏิบัติ หรือยุทธศาสตร์

บทที่ ๖ เริ่มต้นด้วยคำถามผัดหัวขั้วของศาสตราจารย์ ๒ คน ที่บรรยากาศในห้องเรียนไม่ราบรื่น ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นการวางฉากสถานการณ์ในห้องเรียนที่สะท้อนความเป็น “ผู้เยาว์” ของ นศ. และเรื่องที่ ๒ สะท้อนสภาพ “หวังดีกลับได้โทษ” ต่ออาจารย์

การพัฒนา นศ. อย่างเป็นองค์รวม

สัจธรรมเกี่ยวกับ นศ. ก็คือ นศ. ไม่ได้เป็นแค่สัตว์ปัญญา (Intellectual Being) แต่ยังเป็นสัตว์สังคม (Social Being) และสัตว์อารมณ์ (Emotional Being) ด้วย ๓ ปัจจัยนี้บูรณาการกันเป็นตัว นศ. แต่ละคน และมีผลต่อผลลัพธ์ของการเรียน ทั้งของตัว นศ. เป็นรายคน และต่อชั้นเรียน

นั่นคือ กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ไม่ได้มีประโยชน์ต่อ นศ. เฉพาะด้านการเรียนวิชาเท่านั้น แต่มีประโยชน์เป็นการเรียนรู้องค์รวม ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ชีวิต ที่เรียกว่า การพัฒนานักศึกษา (Student Development) หรือการเอื้ออำนวยให้ นศ. เปลี่ยนสถานะจากนักเรียนมัธยม มาสู่การเป็น นศ. ซึ่งต้องฝึกรับผิดชอบตนเองในทุกด้าน ได้เรียนรู้รอบด้าน ได้แก้ด้านการมีจิตไกลบ้าน ออกจากอ้อมอกพ่อแม่ ฝึกบังคับควบคุมตนเอง การเข้าสังคมกับเพื่อน การต่อรอมรอมชอบกับเพื่อนร่วมห้อง ร่วมชั้น การสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง การสร้างการยอมรับในหมู่เพื่อน การจัดการด้านการเงิน ตัดสินใจต่อเรื่องสุรายาเสพติด เรื่องทางเพศ และอื่นๆ แล้วยังต้องตัดสินใจเรื่องการเรียน จะลงเรียนวิชาใดบ้าง จะเลือกวิชาใดเป็นวิชาเอก วิชาโท วิชาเลือก จะเข้าเป็นสมาชิกชมรมใดบ้าง จะเล่นกีฬาอะไร ฯลฯ

ช่วงชีวิตของ นศ. ระดับปริญญาตรี (อายุ ๑๗ - ๒๔ ปี) เป็นช่วงที่กำลังเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะทางอารมณ์ หรือกล่าวใหม่ว่า เป็นช่วงที่ นศ. ยังไม่พัฒนาเต็มที่ใน ๒ ด้านนี้ ซึ่งตามความรู้ด้านประสาทวิทยาศาสตร์บอกว่า จะพัฒนาเต็มที่เมื่ออายุ ๒๕ ปี แต่ประสบการณ์ชีวิตบอกผมว่า ยังมีพัฒนาการเรื่อยไปตลอดชีวิต

มีความจริง ๒ ประการเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านสังคมและด้านอารมณ์ ที่ได้จากผลการวิจัย คือ (๑) □ ในช่วงชีวิตในมหาวิทยาลัย นศ. ได้รับประโยชน์ด้านการเรียนรู้เชิงสังคม และด้านอารมณ์ มากกว่าประโยชน์ด้านปัญญา (intellectual) (๒) หากพัฒนาการ/การเรียนรู้ ด้านสังคมและอารมณ์ไม่ราบรื่น จะมีผลทำให้การเรียนรู้ด้านปัญญาหรือวิชาการลุ่มเหลว

หลักการสำคัญ พัฒนาการของ นศ. มีปฏิสัมพันธ์กับบรรยากาศของรายวิชาในด้านสังคม อารมณ์ และปัญญา และมีผลต่อการเรียนรู้

การพัฒนา นศ. (Student Development)

พัฒนาการของ นศ. เป็นประเด็นที่ครูต้องเอาใจใส่ ดังหลักการของการศึกษาแนวถือ นศ. เป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) ว่า “ครูสอนศิษย์ ไม่ใช่สอนวิชา”

ครูจึงต้องทำความเข้าใจ และเอาใจใส่ สิ่งท้าทายต่อ นศ. ในด้าน สังคม อารมณ์ และปัญญา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าครูต้องรับผิดชอบทำหน้าที่ฝึกทุกเรื่องแก่นศ. เรื่องที่ไม่ต้องทำหน้าที่คือเรื่องเงิน กับเรื่องปัญหาหัวใจ ความเข้าใจนี้ จะช่วยให้ครูจัดบรรยากาศการเรียนรู้ได้เหมาะสมขึ้น

ความหมายของ การพัฒนา นศ. ในที่นี้ นิยามว่าหมายถึง การตอบสนองต่อความท้าทายด้านปัญญา สังคม หรืออารมณ์ ที่มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของ นศ.

โดยเน้นมอง นศ. เป็นกลุ่มในภาพรวม และตระหนักว่า ระดับวุฒิภาวะของ นศ. แต่ละคนไม่เท่ากัน และ นศ.

แต่ละคนอาจมีระดับวุฒิภาวะบางด้านด้อยกว่าด้านอื่นๆ เช่น นศ. บางคนอาจมีระดับวุฒิภาวะทางปัญญาและทางสังคมสูง แต่อ่อนด้อยด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์

ผมขอหมายเหตุความเห็นของตนเองไว้ ณ ที่นี้ว่า วงการศึกษาไทยมักไม่ได้มองอย่างที่ระบุในหนังสือบทนี้ ว่าครู/สถาบันการศึกษา

การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร : ๑๒. พัฒนาการของนักศึกษาและบรรยากาศในชั้นเรียน : ทฤษฎี

เขียนโดย ม.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท

วันพฤหัสบดีที่ 11 เมษายน 2013 เวลา 00:00 น. -

ต้องเอาใจใส่การพัฒนานักศึกษารอบด้าน ไม่ใช่เอาใจใส่แค่สอนวิชา ระบบการศึกษาไทยยังเอาใจใส่เฉพาะที่การสอนวิชากันอยู่

ทฤษฎีพัฒนาการของ นศ. แนว Chickering ([The Chickering Model of student Development](#))

เป็นทฤษฎีที่เสนอว่าในช่วงเวลาในมหาวิทยาลัย นศ. ระดับปริญญาตรี มีพัฒนาการรวม ๗ ด้าน ที่เขาเรียกว่าเป็น 7 vectors ที่มีอิทธิพลหรือเป็นพื้นฐานต่อกันและกัน คือ

๑. การพัฒนาสมรรถนะ ซึ่งรวมสมรรถนะด้าน ปัญญา กายภาพ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

สมรรถนะด้านปัญญา รวมถึงการพัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ในบรรยากาศมหาวิทยาลัย ไปจนถึงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะแก้ปัญหา

สมรรถนะด้านกายภาพ รวมถึงการเล่นกีฬา ทักษะในการรับผิดชอบชีวิตและสุขภาพของตนเอง (ไม่ใช่อยู่ในปกครองของพ่อแม่อีกต่อไป) การมีร่างกายแข็งแรง

สมรรถนะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงทักษะด้านการสื่อสาร ด้านกลุ่ม และด้านภาวะผู้นำ

สมรรถนะทั้ง ๓ กลุ่มนี้ จะช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ นศ. ว่า ตนจะสามารถเผชิญความท้าทายต่างๆ ได้

๒. การจัดการอารมณ์ คือรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง (ได้แก่ ความกังวล ความสุข ความโกรธ ความขัดใจ ความตื่นเต้น ความหดหู่ เป็นต้น) และมีทักษะในการแสดงออกอย่างเหมาะสม ในตัวอย่างที่ยกมาตอนต้นบทของหนังสือ การเรียนเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ จากผู้อพยพเข้าเมืองของสหรัฐอเมริกา ล่มลงกลางคัน เพราะ นศ. ไม่มีความสามารถในการจัดการอารมณ์

๓. พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง เป็นทักษะในการแยกตัวออกมาจากพ่อแม่ เข้ามาอยู่ในกลุ่มเพื่อน และกลายเป็นตัวของตัวเองในที่สุด ประเด็นสำคัญที่สุดคือการพัฒนาความสามารถพึ่งตนเองทางอารมณ์ และพึ่งตนเองในเรื่องต่างๆ ในชีวิต ผลการวิจัยบอกว่าวัยรุ่นสมัยใหม่มีความยากลำบากในการพัฒนาเรื่องนี้มากกว่าวัยรุ่น สมัยก่อน โดยกลไกการพัฒนาต้องผ่านการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน (interconnectedness) เสียก่อน แล้วจึงเคลื่อนสู่สภาพ พึ่งพาซึ่งกันและกัน (interdependence)

ครูต้องเข้าใจจิตวิทยาข้อนี้ สำหรับระมัดระวังไม่จัดสภาพห้องเรียนให้เข้าไปรบกวนขั้นตอนการพัฒนาตนเองของ นศ. ข้อนี้

๔. สร้างอัตลักษณ์ เป็นประเด็นสำคัญที่สุด ของทฤษฎี Chickering โดยพัฒนามาจาก 3 vector ที่ผ่านมา และเป็นฐานของการพัฒนาอีก 3 vector ที่เหลือ เป็นการพัฒนาความพึงพอใจ และความภาคภูมิใจ ในตนเอง ทั้งด้านร่างกาย รูปลักษณ์ เพศและเพศสภาพ เชื้อชาติ และชาติพันธุ์ ของตน

นศ. ที่มีวุฒิภาวะด้านอัตลักษณ์ จะมีความมั่นใจในตนเอง และมีทักษะในการเคารพและรับฟังความเห็นของคนอื่นที่แตกต่างได้ดี ไม่รู้สึกถูกคุกคามจากความคิดเห็นที่แตกต่าง ช่วยให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม และในชั้นเรียน มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างราบรื่น ไม่เกิดความขัดแย้ง หรือทะเลาะเบาะแว้ง

๕. พัฒนาความเป็นอิสระจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นวุฒิภาวะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ ตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคล และอดทน/ยอมรับ ความต่างนั้น วุฒิภาวะด้านความสัมพันธ์เชิงความรัก ก็จัดอยู่ในข้อนี้

๖. พัฒนาจุดหมายในชีวิต (purpose) พัฒนาจาก “ฉันเป็นใคร” ในขั้นตอนพัฒนาอัตลักษณ์ สู่ “ฉันจะเป็นคนแบบไหน” ในขั้นตอนนี้ได้แก่การพัฒนาความสนใจ อาชีพ และสืลาชีวิต โดยสามารถผ่านอุปสรรค ความยากลำบาก ความไม่เห็นพ้อง ได้

๗. พัฒนาความมั่นคงในคุณธรรม (integrity) เป็นประเด็นของความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตน กับผลประโยชน์ส่วนรวม หรือของสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อพัฒนานเกิดวุฒิภาวะ ก็จะทำให้คุณค่าภายในจิตใจ ที่จะกำหนดพฤติกรรมต่างๆ

พัฒนาการทั้ง ๗ ด้านนี้ นศ. ยังอยู่ในช่วงของการฝึกหัดไปพร้อมๆ กันกับบทเรียนตามหลักสูตร และรายวิชา และมีผลซึ่งกันและกันอย่างซับซ้อน ครูพึงเข้าใจความซับซ้อนนี้ ที่กำลังเกิดขึ้นในชั้นเรียน และในสังคมมหาวิทยาลัย อยู่ทุกขณะ สิ่งเหล่านี้ มีผลต่อ ความตั้งใจเรียน แรงจูงใจ ความขยัน ความเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และเอกลักษณ์ในสาขาวิชาชีพที่ตนเลือก

ผมเถียง Chickerling ว่าพัฒนาการทั้ง ๗ ด้านนี้ ไม่ใช่มาพัฒนาเอาตอนเข้ามหาวิทยาลัย คนเราพัฒนาเรื่องนี้มาตั้งแต่อยู่ที่บ้านและเรียนอนุบาลเรื่อยมา และจะต้องมาพัฒนาให้มั่นคง สู่ความเป็นผู้ใหญ่ในช่วงมหาวิทยาลัย

พัฒนาการทางปัญญา (Intellectual Development)

ฝรั่งเศสศึกษาพัฒนาการทางปัญญาในช่วงของการเป็น นศ. มหาวิทยาลัยมาตั้งแต่ช่วงปี 1950s แต่หนังสือเล่มนี้ยึดตามทฤษฎีของ Perry (Perry W. (1968). [Forms of intellectual and ethical development in the college years : A scheme](#) . New York : Holt Rinehart & Winston.) และคนอื่นๆ หลังจากนั้น ที่ได้ข้อค้นพบคล้ายคลึงกัน

หัวใจสำคัญคือ ในช่วงนี้ นศ. มีพัฒนาการหลายขั้นตอน ในช่วงต้น นศ. จะคิดเป็น ๒ ขั้ว ดำ-ขาว ถูก-ผิด หรือทวิภาพ (duality) ในช่วงนี้ นศ. มองความรู้เป็นสิ่งสัมบูรณ์ (absolute) ที่เขียนขึ้นโดย “ผู้รู้” มีครูเป็น “ผู้รู้” นศ. มีหน้าที่เรียนและดูดซับความรู้ไว้ และเมื่อถูกถามก็ตอบให้ตรงกับที่เรียนมา

เขาบอกว่าแนวคิดแบบนี้เรียกว่า มุมมองเชิงปริมาณต่อความรู้ (quantitative view) มองว่าการศึกษาคือการถ่ายทอด “ความรู้ที่ถูกต้อง” ภายใต้ความเชื่อว่า สิ่งที่เราได้เข้าใจได้ เป็นที่รู้กันหมดแล้ว และครูเป็นผู้ที่มีความรู้ ตอบได้ทุกคำถาม

ในขั้นตอนนี้ นศ. ไม่เห็นคุณค่าของการอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น

หลังจากนั้น มุมมองต่อความรู้และการเรียนรู้ ของ นศ. เปลี่ยนไปเป็นแบบ หลากหลาย (multiplicity) ความรู้กลายเป็นข้อคิดเห็น ใครๆ ก็มีข้อคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามแนวคิดของตนเองได้ ในขั้นนี้ นศ. จะไม่พอใจเรื่องการสอบ หากตนไม่ได้คะแนนดี เพราะ นศ. ยังแยกไม่ออกระหว่างความเห็นที่ถูกต้อง กับความเห็นที่ผิด ครูไม่ใช่ “ผู้รู้ ผู้ตัดสิน” อีกต่อไป กลายเป็นความเห็นหนึ่ง เท่านั้น

ในขั้นตอนนี้ ความก้าวหน้าสำคัญ ๒ ประการคือ (๑) นศ. มีใจเปิดรับความเห็นที่แตกต่าง ไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อ “ความรู้ที่ถูกต้อง” (๒) การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในแต่ละคน (personal) แต่ละคนเรียนรู้ไม่เหมือนกัน นศ. แต่ละคนมีสิทธิ์ที่จะสร้างความรู้ของตนเอง

ต่อจากนั้น นศ. จะพัฒนาการสู่มุมมองเชิงสัมพัทธภาพ (relativism) นศ. เริ่มตระหนักว่า ความเห็นที่ต่างกันนั้นไม่เท่าเทียมกัน ความน่าเชื่อถือขึ้นกับข้อมูลหลักฐาน มุมมองต่อความรู้กลายเป็น มุมมองเชิงคุณภาพ (qualitative view) ครูกลายเป็นผู้ชี้ทางและเป็น “คุณอำนวย” และ นศ. ตระหนักว่า ไม่มีความรู้หรือทฤษฎีใดสมบูรณ์

ขั้นตอนสุดท้ายของพัฒนาการ นศ. เกิดความผูกพัน (commitment) มีความเข้าใจว่า แม้ไม่มีทฤษฎีใดสมบูรณ์ ก็ต้องเลือก ๑ ทฤษฎีหรือแนวคิดเป็นฐาน สำหรับเรียนรู้ต่อไป เท่ากับความคิดของ นศ. วงกลับมาคล้าย ทวิภาพ คือเลือกหนึ่งแนวทาง แต่ไม่เหมือน เพราะในขั้นตอนนี้ ความคิดของ นศ. เข้าใจความแตกต่างหลากหลายแล้ว และเลือกหนึ่งแนวทาง (โดยมีข้อมูลหลักฐานประกอบการเลือก) สำหรับเดินทางเรียนรู้ต่อ ในท่ามกลางความหลากหลายนั้น

พัฒนาการทางปัญญานี้ ไม่แยกจากพัฒนาการทางศีลธรรม เมื่อพัฒนาการทางปัญญาเข้าสู่ภาวะ พัฒนาการทางศีลธรรมก็ยกระดับขึ้นด้วย เพราะขั้นตอนของพัฒนาการที่กล่าวมาแล้วเป็นการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่แท้จริงมีธรรมชาติบูรณาการ ไม่แยกด้าน

ยังมีผลงานวิจัยรายละเอียด เพื่อทำความเข้าใจขั้นตอนพฤติกรรมการเรียนรู้พัฒนาการทางปัญญาอีกมากมาย แต่จะไม่นำมาลงในบันทึกนี้

ควรย้ำไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า นศ. บางคนอาจจบออกไปเป็นบัณฑิต โดยที่พัฒนาการนี้ยังไม่สุด และผมขอสารภาพว่าผมเป็นคนหนึ่งในนั้น

ครูต้องหมั่นทำความเข้าใจขั้นตอนของพัฒนาการนี้ สำหรับใช้ทำความเข้าใจพฤติกรรมของ นศ. และใช้ความเข้าใจในการจัดการชั้นเรียนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ ให้ “รู้จริง”

การพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity Development)

ทฤษฎีด้านอัตลักษณ์บอกว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่ต้องไขว่คว้า และต้องจัดสมดุลระหว่างการพัฒนาอัตลักษณ์ กับการทำงาน ตลอดชีวิต

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้ตัวเอง และปรับแต่ง ตลอดชีวิต ผมขอแถมตรงนี้ว่า โปรดอย่าสับสนกับการ “สร้างภาพ”

ขั้นตอนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นตั้งคำถามต่อเกณฑ์คุณค่า และสมมติฐานที่กำหนดโดยพ่อแม่และสังคม นำมาใช้กำหนดเกณฑ์คุณค่าของตนเอง และมีลำดับความสำคัญของตนเอง

ทฤษฎีพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมของ Hardiman & Jackson (อ่านได้ [ที่นี่](#) และ Hardiman R, Jackson B (1992). Racial identity development : Understanding racial dynamics in college classrooms and on campus. In M Adams (Ed.). Promoting diversity in college classrooms : Innovative responses for the curriculum, faculty and institutions. (Vol. 52, pp. 21-37). San Francisco : Jossey-Bass.) อธิบายว่า มี ๓ ขั้นตอนของการพัฒนาอัตลักษณ์ทางสังคมของ นศ. แต่ละคน

๑. ช่วงเป็นเด็กเล็ก อาจเรียกว่าเป็นช่วง ไร้เดียงสา (naïve) คือมองเห็นความแตกต่างของผู้คน แต่ไม่มีการตีความหรือให้คุณค่าใดๆ

๒. ช่วง ยอมรับ (acceptance) เกิดขึ้นหลังจากได้มีประสบการณ์ทางสังคมกับคนหลากหลายกลุ่ม ได้รับรู้แนวคิดสมมติทางสังคม (social construct) หลากหลายแบบ นศ. ส่วนใหญ่จะบรรลุภาวะอยู่ที่ช่วงนี้ คือมีความพอใจ มั่นใจกับสภาพความเป็นจริงของตน

๓. ช่วงต่อต้าน (resistance) เกิดขึ้นหาก นศ. มีประสบการณ์ความอยุติธรรมในสังคม

ผมอ่านเรื่องราวของทฤษฎีนี้แล้ว มีความเห็นว่า เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นจากสภาพสังคมอเมริกัน ซึ่งแตกต่างจากสภาพสังคมไทย ดังนั้น จึงเป็นโอกาสที่อาจารย์ไทยจะทำวิจัยเรื่องการพัฒนาอัตลักษณ์นี้ ในบริบทไทย ได้อีกมาก

การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร : ๑๒. พัฒนาการของนักศึกษาและบรรยากาศในชั้นเรียน : ทฤษฎี

เขียนโดย น.ล.ชาญโชติ ชมพูนุท

วันพฤหัสบดีที่ 11 เมษายน 2013 เวลา 00:00 น. -

บรรยากาศที่มีผลต่อการเรียนรู้

การเรียนรู้ไม่ได้เกิดในสุญญากาศ แต่เกิดขึ้นในบรรยากาศจริงของรายวิชา และสถาบันการศึกษา บรรยากาศที่ดีมีผลเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และบรรยากาศที่ไม่ดีมีผลลบ

นอกจากนั้น บรรยากาศยังมีผลต่อพัฒนาการของ นศ. อีกด้วย

บรรยากาศในที่นี้มี ๔ ส่วน คือสภาพแวดล้อมด้านปัญญา สังคม อารมณ์ และกายภาพ ที่ นศ. เผชิญในชั้นเรียน และภายในสถาบันการศึกษา ตัวกำหนดบรรยากาศคือปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ที่ซับซ้อน เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับ นศ. การกำหนดระดับความยากง่าย เครื่องมือหรือสื่อกิจกรรมที่ครูกำหนด ความเอาใจจริงเอาใจหรือทำที่ผิวชิวโรยหน้า ลักษณะของประชากรในชั้นเรียน (เช่นจำนวน นศ. ต่างกลุ่มชาติพันธุ์) ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นศ. และมุมมองที่แตกต่างที่นำเสนอในชั้นเรียน

มุมมองต่อบรรยากาศแบบคิดง่ายๆ คือมองเป็น ๒ ขั้ว ดี-ไม่ดี ดีหมายถึงเท่าเทียมกัน เกิดการเรียนรู้ดี ไม่ดีหมายถึง เย็นชา เหยียดผิว เป็นต้น

ประเด็นสำคัญคือ บรรยากาศเดียวกัน นศ. ต่างคนอาจรู้สึกต่างกันเป็นคนละขั้วก็ได้

ในความเป็นจริง ความแตกต่างของบรรยากาศ ไม่ได้แบ่งเป็น ๒ ขั้ว แต่มีลักษณะลดหลั่นลงมาจากดีน้อย ตั้งแต่ ดำ เทาแก่ และลดความเทาลงเรื่อยๆ จนขาว

ลักษณะท่าทางเฉพาะ (Stereotype)

ลักษณะท่าทางเฉพาะบางอย่างก่อวนชั้นเรียน เช่นก้าวร้าว เหยียดผิว พุดมาก คอยโว ซึ่งบ่อยครั้งผู้มีลักษณะเช่นนี้ไม่รู้ตัว ยิ่งถ้าครูมีลักษณะนี้ซ่อนอยู่ และ นศ. บางคนรู้สึก และความรูสึกนั้นอาจก่อวนให้ไม่อยากเรียน

ลักษณะท่าทางเฉพาะ มีทั้งแบบที่ก่อผลลบต่อบรรยากาศการเรียนรู้ และที่ก่อผลบวก เช่นครูที่มีมุขตลก ช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้ไม่เคร่งเครียด

ท่าที(Tone)

นี่คือท่าทีการสื่อสารของครูต่อ นศ. ทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน ทั้งการสื่อสารเป็นลายลักษณ์อักษร สื่อสารด้วยวาจา และสื่อสารด้วยสีหน้าท่าทาง และพฤติกรรมอื่นๆ (non-verbal communication) ครูพึงตระหนักว่า นศ. มีความไวต่อการสื่อสารแบบไม่ใช่ถ้อยคำเป็นพิเศษ และครูที่มีความรักความเมตตาต่อศิษย์ ก็จะสื่อสารความรักความเมตตาให้ศิษย์สัมผัสได้โดยง่าย

ผมมีความเห็นเพิ่มเติมจากในหนังสือว่า ท่าทีของครูที่เอื้อต่อบรรยากาศการเรียนรู้อย่างบูรณาการของศิษย์ มีทั้งท่าทีเชิงบวกตามที่กล่าวไปแล้ว กับท่าทีเชิงลบ ตัวอย่างเช่น ครูควรแสดงท่าทีหรือจุดยืนที่ชัดเจนต่อพฤติกรรมทุจริต เช่นการลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยไม่อ้างอิง (plagiarism) การลักขโมยสิ่งของ การลอกข้อสอบ ว่าเป็นพฤติกรรมที่จะต้องได้รับโทษหนัก หากสอบสวนแล้วพบว่าทำจริง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นศ. - นศ. และ นศ. - อาจารย์

ผลงานวิจัยเรื่องนี้บอกว่า ปัจจัยด้านนี้ที่มีผลต่อบรรยากาศการเรียนรู้ เรียกว่า “ความรู้สึกต่อกันระหว่างอาจารย์-นักศึกษา” (Faculty Student Orientation) ซึ่งหมายความว่ารวมถึง การที่ นศ. รู้สึกว่าอาจารย์เอาใจใส่ปัญหาการเรียนของ นศ. ครูเอื้อเฟื้อต่อ นศ. ชนกลุ่มน้อย เข้าพบได้นอกเวลาเรียน ปฏิบัติต่อ นศ. ในฐานะคน ไม่ใช่หมายเลข เป็นต้น

ผลการวิจัยบอกว่า ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการเรียนในระดับที่ลึกซึ้งมาก

สาระ (Content)

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อบรรยากาศการเรียนรู้ ที่กล่าวแล้วข้างบน เป็นปัจจัยด้านกระบวนการทั้งสิ้น ผลการวิจัยบอกว่า ตัวสาระหรือเนื้อหาที่เรียน ก็มีผลกระทบต่อบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งสาระ และวิธีการจัดการเรียนการสอน จุดสำคัญคือ ช่วยให้ นศ. รู้สึกว่าวิชานั้นมีความหมายต่อชีวิตของเขา

ผมขอย้ำอีกทีว่า เมื่ออ่านหนังสือบทนี้จบ ผมเห็นใจทฤษฎี หรือโอกาสทำวิจัยในห้องเรียนไทยมากมาย

วิจารณ์ พานิช

๓ ม.ค. ๕๖

คัดลอกมาจาก <http://www.gotoknow.org/posts/522911>